

SKRIFTER

UTGIVNA AV

SVENSKA LITTERATORSÄLLSKAPET

I

FINLAND

HISTORISKA UPPSATSER

TILLEGNADE

MAGNUS GOTTFRID SCHYBERGSON

PÅ HANS SEXTIOÅRS DAG
DEN 26 NOVEMBER 1911.

HELSINGFORS 1911.

platser, där man blir härbärgerad af människor. Ja, omgifna af de förfärligaste vilddjur, af hvilka detta land öfverflödar, äro människorna utsatta för att ihjälfrisa i en outhärlig köld. Och medan de sjöfarande vänta på dagbräckningen för att få höra mässan, måste de uthärda häftiga stormar och oväder, under hvilka de stundom lida skeppsbrott, o. s. v.¹⁾ En annan gång berättar han, att i hans land „que in faucibus scismaticorum Ruthenorum sita est“ en sådan köld råder, att vinet ofta fryser i kalken före och efter kommunionen, så att den sjuke först sedan det blifvit upphettadt vid eld kan njuta däraf.²⁾ —

Johan Olofsson och Arvid Kurck förbundo sig vid sin edgång som nämnts att visitera hvarannat år³⁾, något som ju i betraktande af föregångarnes svårighet att visitera hvar tredje är egnadt att väcka förvåning. Om denna förbindelse verkligen af dem fullgjorts, så iakttaga dock de vatikanska källorna därom fullkomlig tystnad. Vi erfara intet om saken, men troligt är ju, att de oroliga tider, i hvilka dessa biskopar lefde, icke medgäfvö dem att tänka på uppfyllande af dylika formaliteter.

I hvarje fall är det klart, att de sista finska medeltidsbiskoparne uppfattat sin visitationsskyldighet som en besvärlig börda och ingalunda af den föranledts till att göra tätare besök vid den romerska kurian. Tvärtom har deras underlåtenhet i detta afseende — icke ens genom ombud blef denna förpliktelse ju ordentligt fullgjord — förmodligen bidragit till att fjärma dem från den katolska kyrkans öfverhufvud och på så sätt arbetat Gustaf Vasas kommande reformation i händerna.

¹⁾ Suppl. Alex. VI, An. 2, lib. 9 (1215), f. 194.

²⁾ Ibidem, f. 282.

³⁾ Arwidsson, Handlingar I, s. 206 (nr. 115). Chronicon, s. 192 (n. 4).

Några ord om de äldsta danska medeltidsannaler, som innehålla uppgifter om tågen till Finland 1191 och 1202.

Källhistorisk studie.

Af J. W. Ruuth.

Såsom känt är, innehålla de flesta danska medeltidskrönikor uppgifter om ett tåg, hvilket danskarna år 1191 under konung Knut VI:s anförande skulle ha gjort till Finland. Därjämte talar en af dem om ett dylikt tåg under ärkebiskop Andreas' ledning 1202. Man har härtills icke i vår historia beaktat dessa uppgifter, enär man enligt äldre historikers åsikt ansett dem bero på något misstag, uppkommet af felskrifning, i det krönikeförfattarna skulle ha infört namnet Finland i stället för Vendland (Vendland), Finveden eller Samland. Jag har tidigare sökt uppvisa den äldre kritikens ohållbarhet i denna fråga och inskränker mig här endast till att granska, hvilken grad af trovärdighet man, främst på grund af annalernas tillkomsttid, kan tillmäta själfva källorna såsom sådana.

Beträffande de danska medeltidskrönikornas och annalernas tillkomst och förhållande till hvarandra, hafva olika åsikter gjort sig gällande. Alla synas väl vara ense om att erkänna Lund såsom den danska annalistikens ursprungsor. Men medan några anse, att det har funnits en, numera förlorad gemensam urkälla „Annales lundenses majores“, ur hvilken de flesta krönikeskrifvare öst sina

uppgifter, ställa sig andra mer eller mindre skeptiska gentemot denna teori och hålla för att 1200-talets danska annaler, om ock i mångt och mycket stödjande sig på någon äldre förebild, likväl i hufvudsak själfständigt utarbetats af samtida.

Den förra åsikten, uttalad redan af Langebek och Lappenberg, representeras främst af A. R. Usinger, som i ett 1861 utgifvet arbete först underkastade de danska krönikorna en kritisk granskning, äfvensom af Dietrich Schæfer, hvilken utvecklade Usingers teori i dess yttersta konsekvenser. Enligt deras mening finnes det knappast en enda uppgift i de danska krönikorna, som ej skulle tidigare ha ingått i den förlorade urkällan, hvilken Usinger låter fortgå till år 1245, Schæfer ända till 1313.

De forskare åter, hvilka betviflat riktigheten af den Usinger-Schæferska hypotesen om den „förlorade urkällan“, ha dock nödgats erkänna, att den ofta nog ordagranna öfverensstämmelsen i de olika annalernas uppgifter endast kan förklaras därigenom, att någon af de äldre krönikorna utgjort förebild för de i anseende till tiden senare, hvilka därjämte riktat sig med lån ur andra likartade arbeten, och att dessa sålunda tillkomna compilationer åter i sin tur och efter hand blifvit begagnade af yngre annalister. Men de tillskrifva likväl resp. krönikor en större originalitet, än Usinger och Schæfer, i det de antaga, att samtida kompilatorer vid sidan af sina lån äfven kunnat inflicka egna uppgifter och tillägg i sina arbeten. Enligt denna åsikt kunna således de olika krönikorna, åtminstone för den tid, då de äro författade, betraktas såsom själfständiga källor och deras uppgifter, äfven om de äro lånade, tillmätas en större grad af autenticitet, än om de vore endast senare gjorda utdrag ur ett äldre verk. På denna ståndpunkt synes bl. a. G. Waitz, utgifvaren af de danska annalerna i den stora urkundspublikationen „*Monumenta Germaniæ historica*“, Tomen XXIX, 1892, slutligen ha ställt sig, ehuru äfven han tidigare hade mera lutat åt den Usingerska åsikten.

Under beaktande af hvad från båda källan i öfvan antydt hänseende blifvit framhållet, vill jag här i kortet

redogöra för tillkomsten af de till tiden äldsta annaler, som innehålla uppgiften om tåget till Finland 1191.

Främst böra härvid onekligen ställas de af Langebek i hans „*Scriptores rerum danicarum III, 260*“ under titeln „*Chronicon Danorum a. a. 1074 usque a. a. 1219*“ utgifna annalerna, numera vanligen kallade „*Valdemars-årsboken*“. De äro de äldsta af alla de annaler, som tala om bemälda tåg, och anses af de flesta vara författade 1219, med hvilket år de sluta. Utgifvaren Langebek, som icke tvekade att betrakta dem såsom en själfständig källa, uttalar sig i ampla loford om författaren. „*Vixit et scripsit*“, säger han, „*auctor ille anonymus sub auspiciis imperii Valdemari II*“. Han kallar honom „*auctor coævus, fidelis et rerum sui temporis optime gnarus. In factis Kanuti VI et præsertim Valdemari II annotandis incomparabilis est et ceteris omnibus et uberior et exactior. Notitiam rerum sui temporis non solum in patria sed etiam apud exteros gestarum egregiam habuit.*“ Också Velschow, som på 1850-talet var den störste kännare af de danska annalerna och själf hade för afsikt att utgifva en kritisk undersökning af desamma, hänför denna källa till dem, som i förhållande till händelserna vid slutet af 1100-talet voro „*a diversis auctoribus ætate si non paribus, tamen supparibus conscripti*“. Till och med Usinger ryggar något tillbaka i sina slutsatser inför denna krönika. „*Vi finna*“, säger han, „*i detta lilla intressanta verk, som alltigenom är skrivet i annalistisk, icke i krönikeform, mångahanda underrättelser, som vi icke påträffa i någon annan källa, och i afseende å hvilka det synes tvifvelaktigt, om de redan funnits i „Annales lundenses majores“ eller äro denna krönikas originala tillägg. I allmänhet måste man antaga, att de flesta uppgifterna i densamma äro upptecknade tämligen samtidigt med händelserna.*“ Han slutar dock med antagandet, att krönikan är ett utdrag ur nyssnämnda præsumerade urkälla, men ett utdrag, som blifvit gjordt mycket tidigt, kanske redan förr än härfärden till Estland år 1219 skedde, och hvilket därjämte af författaren blifvit riktadt med egna tillägg. Schæfer, som ej delar Usingers åsikt om Valdemars-årsbokens utarbetande af samtida, gör

ett misslyckadt försök att förklara verket i dess helhet som en senare kompilation ur „Annales lundenses majores“. Han kan likväl icke — såsom det framgår af andra ställen i hans arbete — framskjuta krönikans tillkomsttid senare än till tiden omkring 1219. Waitz framhåller slutligen, allt under påvisande af vissa likheter mellan denna årsbok och andra krönikor, att dessa s. k. „*communiae*“ här äro äldre än i andra källor och således af högsta beviskraft, „*cæteris antiquiora ideoque summæ auctoritatis*“.

Sålunda äro de flesta krönikegranskare ense om, att denna krönika är att betrakta som ett verk, hvilket tillkommit senast omkring trettio år efter det tåget till Finland utfördes. Men en del medgifva därjämte möjligheten, att en samtida författare under en längre tid lagt sin hand vid verket, här och där riktande det med uppgifter ur eget vetande.

Jag vill här ur Valdemars-årsboken anföra strödda uppgifter för några af åren närmast före och efter 1191, för att gifva läsaren en föreställning om verkets innehåll. 1167 *Burisius captus est*; 1170 *Ruia a Danis acquisita est et ad fidem Christi conversa*. XVII kalendas Julii *baptizatus est Jarmarus cum ceteris Sclavis*...; 1184 *Expedicio ad Wolegust*; 1189 *Expedicio ad Slauiam facta est*...; 1191 *Expedicio ad Finlandiam*; 1197 *Expedicio facta est ad Estoniam*; 1205 *Expedicio facta est in Slauiam*...; 1210 *Expedicio facta est in Pruziam et Samland*...; 1219 *Edicta est expedicio super paganos ad Estoniam*.

Vi lägga märke till, att det i krönikan ett par rader före och efter notisen om Finlandståget är tal om expeditioner till Slavien, d. v. s. Vendernas land (= Vindland), hvilket land ock för öfrigt öfver allt uti detta latinska verk sålunda benämnes. Antagandet att en samtida författare skulle af misstag på ett ställe ha kallat landet Finland, då han eljest alltid omtalar det med dess riktiga namn, Slavia, synes redan på förhand vara mindre troligt och visar sig äfven vid en närmare granskning af förhållandena vara fullkomligt obefogadt.

Såsom den andra i ordningen bland de danska källskriffter, som omtala tåget till Finland 1191, framstår den med år 1265 slutande „*Lund-årsboken*“, „*Annales lundenses*“, senast af Waitz utgifven efter en handskrift från 1200-talet i „*Monumenta Germaniæ historica*“. En annan text af samma annaler, som är fortsatt till 1307, hade tidigare af Langebek publicerats under namn af „*Annales Esromenses*“. Redan sistnämnda utgivare fann dessa annaler förtjänta af den största uppmärksamhet. Äfven Velschow räknade dem bland de danska historiekällor, hvilka „*optimæ sunt notæ*“. Usinger, som inlåtit sig på en närmare granskning af ifrågasvarande årsbok, konstaterar, att den — intill slutet af 1100-talet — består af: 1:o en världskrönika, efter något franskt mönster, 2:o utdrag ur Adams af Bremen kyrkohistoria, 3:o en del inhemska sagor, 4:o korta notiser ur den äldre danska historien, 5:o berättelser af samtida. Han anser att sammanställningen af verket begynt omkring 1170. „*In der That*“, säger han, „*glaube ich dass jene französische Chronik unter König Knut VI († 1202) in die Annales lundenses umgearbeitet ist und dass letztere demnach für die letzten 30 Jahre des 12 Jahrhunderts Nachrichten von Zeitgenossen enthalten*.“ Sin hypotes trogen vidhåller han dock, att dessa samtida anteckningar först införts i urkällan „*Annales lundenses majores*“ och först därifrån hamnat i Lund-årsboken. Schæfer, som fortsatt granskningen där Usinger slutat, upptäcker åter från medlet af 1200-talet nya anteckningar af en samtida hand, hvilka han dock anser ha hämtats från den gemensamma urkällan. Waitz framhåller däremot, att Schæfer icke kunnat bevisa, att det i Lund funnits någon särskild urkälla för de danska annalerna och synes antaga, att just denna årsbok såsom sådan har kunnat utgöra grunden och mönstret för hela den senare danska annallitteraturen. Annerstedt, som i „*Scriptores rerum svecicarum*“, 1876, infört utdrag ur Lund-årsboken, uttalar sig åter om dessa annaler på följande sätt: „*multa a coævis scriptoribus diversis temporibus aperte annotata sunt, exempli gratia quæ de ultimis temporibus seculi XII: iarrantur et quæ annos 1261—1287 complectuntur*“.

Enligt samtliga krönikeforskares åsikt hafva vi således i Lund-årsboken samtida anteckningar från den tid, då Finlandståget inträffade, och det kan då vara tämligen likgiltigt, om dessa anteckningar först införts i någon förlorad urkälla eller direkte i den ännu förefintliga årsboken. Om kompilation förekommit, har kompilatorn själf stått tids-händelserna så nära, att han i hvarje fall kunnat kontrollera de uppgifter han excerperat. Vi kunna således betrakta Lund-årsboken för denna tids vidkommande som en första-handskälla.

Jag vill här för jämförelse med de ur Valdemars-årsboken tidigare anförda årsuppgifterna meddela motsvarande anteckningar ur Lund-annalerna. „1167 Hoc anno Burisius captus est. Hic Sclavi Röbo acceperunt cristianitatem, jubente Valdemaro rege, XVIII kalendas Julii . . . ; 1182 Hoc anno rex . . . Valdemarus . . . qvi seviciam Sclavorum manu armata reprimens non solum Daciam ab eorum infestacione tutam reddens, sed et eos sub tributo Dacie reddens obnoxios; 1191 Expeditio facta ad Finland, qve victa est a Danis manu forti; 1197 Eodem anno rex Kanutus cum exercitu magno ad Estlandiam profectus est; 1206 Et Andreas archiepiscopus Lundensis eodem anno duxit exercitum in Estlandiam; 1209 . . . Et expeditio facta est in Pruciam et Samlandiam; 1219 Hoc anno Valdemarus cum exercitu magno ivit ad Estlandiam.“

I hufvudsak likna — såsom synes — Lund-årsbokens uppgifter dem i Valdemars-annalerna. Men de äro något utförligare och ingalunda så ordagrant öfverensstämmande med de sistnämnda, att man nödvändigtvis behöfver förutsätta, att båda årsböckernas författare skulle ha afskrifvit dem ur en gemensam urkälla eller lånat dem från hvarandra. Enligt min tanke kunna vi godt antaga, att anteckningarna, hvardera på sitt håll och oberoende af hvarandra, gjorts af tvenne samtida, af sitt fäderneslands historia intresserade män. Ingenting berättigar oss heller att misstänka, att Lund-årsbokens författare, mer än Valdemars-krönikans, skulle på ett ställe i sin bok af misstag ha infört namnet Finland för att beteckna ett land, som han

eljest alltid benämner Slavien. Ännu mindre skäl förefinnes för antagandet att här skulle insmugit sig en misskrifning i stället för Finveden eller Samland.

Äfven den s. k. „*Själlands-krönikan*“, tryckt af Langebek i „*Scriptores rerum Danicarum*“ II, 603 ff., förtjänar att här ihågkommas. Man har visserligen ansett, att den är ett verk af en författare, som aflidit omkring 1282, med hvilket år krönikan slutar. Men får man döma af krönikan själf, har den på olika tider haft särskilda författare. Då det t. ex. på tal om en händelse från år 1180 heter: „ita fertur contigisse“ och „hoc modo dicitur contigisse“, samt då författaren 1250 på följande sätt åberopar sig på vittnen för sin berättelse: „sicut retulit qui se hæc scire protestatus est“, „asserunt plurimi fideles populi et devoti“, är det tydligt, att dessa anteckningar måste ha gjorts tidigare än 1282 och sannolikt äro tämligen samtida med de beskrifna händelserna. Detta synes också Velschow antaga, då han talar om denna krönikas „auctores“. Och då krönikan alltigenom illustreras af längre berättelser, som icke återfinnas annorstädes, bestyrker detta förhållande ytterligare dess originalitet. Att författaren därjämte lånat kortare notiser ur andra källor, kan man sluta däraf, att sådana förefinns nästan ordagrant öfverensstämmande äfven i andra annaler. Men äfven dessa excerpter få sin betydelse därigenom, att de äro gjorda af personer, som stått händelserna nära.

Den författare, som bland 1180 års anteckningar infört notiser efter egen hörsägen och som således också kan antagas själf ha hört berättas om det tio år senare utförda tåget till Finland, kan dock icke ha redigerat sin del af krönikan förr än tidigast under förra hälften af 1200-talet, enär han för de äldre tiderna, t. ex. för åren 1130 och 1170, citerar Saxo, hvars verk blef slutfördt först omkring 1215. Men vare sig att han infört uppgiften om Finlandståget efter hörsägen eller afskrifvit den ur någon tidigare krönika, måste den i alla händelser betecknas såsom härrörande af en nästan samtida hand. Och traditionen om en så märklig händelse, som ju det under konung Knuts eget

anförande företagna härtåget till det aflägsna hednalandet vid Östersjöns yttersta gränser i hvarje fall var, kan knäppt ha hunnit dö ut ens vid den tid, då den författare, som under senare hälften af 1200-talet, dock före 1283, lade sista handen vid verket. Vi kunna således förlita oss på att icke heller uti denna krönika något misstag i afseende å den ifrågavarande anteckningen egt rum.

Mot de ofvan ur Valdemars-krönikan och Lund-årsboken anförda årsanteckningarna svara följande i Själlands-krönikan: 1167 Burisius captus est a rege Valdemaro; 1170... Eodem etiam anno Rö in Sclavia a Danis est victa et ad fidem conversa; 1184 Expeditio facta est a rege Kanuto ad castrum Walgust in Sclavia; 1191 Expeditio ad Finland, quæ devicta est a Danis (hvertill med en senare hand är tillagdt: per regem Kanutum); 1196 Kanutus rex cum exercitu profectus est in Estland; 1206 Andreas archiepiscopus cum germanis fratribus suis duxit exercitum in Estland; 1210 Expeditio facta est in Samland et Prusciam; 1211 Castrum Dimin in Sclavia ædificatur a Danis; 1219 Valdemarus ivit cum exercitu contra paganos in Estland.

Uppgifterna äro således äfven här tämligen lika dem i de båda förut nämnda annalerna. Men notisernas korta affattning gör, att man icke utan vidare får sluta till, att de äro direkt afskrifna ur en annan källa. Med den lakonism, som kännetecknar den medeltida krönikelitteraturen öfver hufvud och den danska i synnerhet, kan en notis sådan som den om Finlandståget knäppt ha iklädts någon annan form än den stereotypa, hvarunder den förekommer i alla de krönikor, som intagit densamma. Men äfven under förutsättning att Själlands-krönikans författare för bekvämlighets skull lånat ett antal notiser ur förhandenvarande äldre källor, kunna de dock icke betraktas såsom simpla textafskrifvare, hvilka utfört ett mer eller mindre mekaniskt arbete, utan måste de väl, med hänsyn till tiden då de skrefvo sitt verk, anses ha varit fullt medvetna om riktigheten af de excerpter de gjorde. De skulle otvivelaktigt ha kunnat rätta namnet på landet, dit 1191 års tåg gjordes, om någon oriktighet i källorna förelegat. Att namnet Fin-

land också i denna krönika ingår på samma ställe, som i de två föregående, synes mig således ytterligare vara en borgen för att någon namnförväxling här icke egt rum.

Jag vill ännu anföra de s. k. „*Ry-annalerna*“, „*Annales ryenses*“, icke därför att de mera i fråga om Finlandståget kunna betraktas såsom samtida källa, utan emedan de beteckna en vändpunkt i den danska annalistiken, så till vida att de tydligen redan mer eller mindre utgöra en kompilation ur tidigare annaler — enligt Usinger och Schæfer ur de förlorade „*Annales lundenses majores*“ — och sedan själfva i sin tur blifvit flitigt begagnade af de flesta af den senare medeltidens danska annalister. Men då de innehålla en mängd tillägg, som icke finnas i de tidigare annalerna och hvilka troligen också äro hämtade ur andra dels äldre dels samtida uppteckningar, hafva de i alla tider utgjort en af de viktigaste källorna för den äldre danska historien och kunna redan på den grund här icke förbigås.

Ry-annalerna finnas i behåll i en latinsk och en gammaldansk text, af hvilka den förra går till år 1288, den senare till år 1314. Den latinska texten är senast utgifven af Lappenberg, efter en handskrift från 1200-talet, i det stora verket „*Monumenta Germaniæ historica*“, XVI 292 ff.; den danska åter af Nyerup i „*Nye Danske Magazin V*“, 163—194. Man har förut ansett den danska texten endast som en öfversättning af den latinska, men gjord efter en förebild, som intill 1288 innehåller många tillägg till den latinska affattningen sådan den ännu finnes i behåll och ifrån nyssnämnda år bildar en själfständig fortsättning intill år 1314. Schæfer har dock fastslagit, att båda texterna endast till år 1261 så öfverensstamma med hvarandra, att de kunna betecknas såsom ett och samma verk. Efter 1261 står den gammaldanska texten icke närmare till den latinska, än till Lund-årsboken eller andra krönikor, som — enligt Usinger och Schæfer — höra till den på de presumerade „*Annales lundenses majores*“ grundade källgruppen. Den danska öfversättningen har endast för åren 1262—1288 att uppvisa tretton själfständiga uppgifter, som

ej finnas i några andra danska krönikor. Här af drager Schæfer den slutsatsen, att förebilden för den danska översättningen redan från 1262 varit ett själfständigt verk, och att fortsättningen af detsamma bör räknas icke från 1288, utan från 1262.

Detta Schæfers inlägg är af stor betydelse i och för utredandet af frågan om tiden och sättet för dessa annalers tillkomst. Ry-annalernas ursprungliga text, som slutade år 1261, fick sålunda enligt Schæfer ifrån detta år tvenne själfständiga fortsättare, och han antager vidare, att de tillägg, som synbarligen senare blifvit fogade till det äldre originalet, härröra just från dessa fortsättare. Jag har velat framhålla denna Schæfers utredning, enär bland tilläggen till den danska översättningen ingår också en notis om ett annat danskt tåg till Finland 1202, till hvilket jag straxt skall återkomma.

Mot de förut i de tidigare berörda källorna anförda årsuppgifterna svara i Ry-annalerna följande: 1165... Valdemarus subegit Slavos, (danska texten har: 1166 kuning Waldemar twingdhe land to Wændæn); 1170 Rø a Danis adqvisita est et ad fidem Christi conversa, (danska texten: 1169... tha wan han Rugianos, Ryland, oc laat thæm omwændæs til thæn hiælga tro); 1184 Expeditio facta est in Walgust, (danska texten: 1184 kuning bøth lething til Wolgast i land to Wændæn); 1191 Expeditio facta est in Flandria (= Finlandia), qvam vicerunt Dani, (danska texten: 1192 Lething word bothæn til Finland oc Danske wunnæ landhet); 1196 Kanutus rex duxit exercitum in Estoniam, (danska texten: 1194 kuning bøth lething til Estland); 1206 Andreas archiepiscopus duxit exercitum in Rivaliam, (danska texten: 1206 Andreas ærchebiscop oc hans brøthre ferdy stoor hær in til Ræwæl); 1210 Expeditio facta est in Pruciam et Samland, (danska texten: 1210? Danska bodhæ lething in til Prytzen oc Samland...); 1219 Rex Valdemarus, congregato exercitu permaximo, cum mille quingentis longis navibus Estoniam intravit, et post multa bella totam terram illam ad fidem Christi convertit, et Danis subdidit usque in præsens, (danska texten: kuning Waldemar foor met stor hær, met fæm hun-

derthæ langæ skip, in till Estland, oc wan thæt, oc gjorde thæm lydinghæ vndær Dänmarcks kronæ oc foor æi thædæn for the war alle wend om til thæn hælyæ tro).

Men, såsom redan ofvan antyddes, i den danska texten finnes också en notis, som icke ingår i den latinska eller i någon annan dansk krönika öfver hufvud, nämligen den om ett tåg till Finland 1202. Den lyder: 1202... Biscop Anders oc hans brøthre ferdæ hær in i Finland. Waitz antager, att denna uppgift grundar sig på någon förblandning med den ofvan anförda, i båda texterna ingående notisen om ärkebiskopens tåg till Estland 1206, och Schæfer förmodar, att den helt enkelt beror på något misstag, „enär man hvarken ur danska, tyska eller svenska källor har sig något bekant om ett sådant tåg, hvilket dessutom svårligen kunnat ega rum under det första året af Andreas' pontifikat“.

Möjligt är visserligen, att här något misstag kan föreligga, helst det ju icke sällan i medeltida annaler förekommer, att en och samma händelse omtalas tvenne gånger, därvid stundom också under olika år. Men att a priori förkasta notisen, torde dock vara förhastadt. Ty ingenting motsäger heller antagandet, att notisen kunde vara riktig. Påståendet att tåget skedde under Andreas' första pontifikatsår håller i alla händelser icke streck, ty han besteg ärkebiskopsstolen redan om våren 1201, och tåget utfördes väl om sommaren 1202, således under det andra året af hans ärkebiskopstid. Kändt är också, att denne ärkebiskop 1209 af påfven erhöill tillstånd att insätta till biskop i Fialanda (= Finland) en man, som redan någon tid verkat som missionär i vårt land, hvilket genom några ädlingars — kanske just hans bröders, Sunessönernas — förmedling blifvit återvunnet för kristendomen. Andra källors tystnad, på hvilken Schæfer fäster så mycken vikt, betyder härvid mindre. Den fortsättare af Ry-annalerna, som tjänat öfversättaren till förebild, har möjligen mer än andra annalister varit intresserad just af Sunessönernas bedrifter och därför också noggrannare än andra antecknat desamma. Märkligt är bland annat, att den danska texten af Ry-annalerna också är den äldsta källa, som omtalar, att tvenne af Sunes-

sönerna stupade i slaget vid Lena 1208, ett faktum som väl eljest för eftervärlden förblifvit okänt.

Af hvad jag ofvan framlagt om tiden och sättet för de danska annalernas tillkomst framgår således, att åtminstone två, om icke tre af dem i afseende å uppgiften om det danska tåget till Finland 1191 måste kunna betraktas såsom nästan samtida och af hvarandra tämligen oberoende källor, hvilkas trovärdighet beträffande ifrågavarande notis icke med fog kan betviflas. Och då jag, såsom ofvan antydts, vid ett annat tillfälle sökt ådagalägga, att de allmänna förhållandena i nordnorden på den tiden ingalunda motsäga, utan tvärtom stöda antagandet af uppgiftens riktighet, håller jag för, att den äldre historiekritikens utmönstring af sagda tåg ur vår historia icke har varit berättigad. Hvad åter uppgiften om 1202 års tåg beträffar, är den visserligen mindre säker, men torde dock på grund af ofvananförda skäl icke utan vidare få förkastas.

Om den nyaste ståndpunkten i etruskerfrågan.

Af J. Sundwall.

Ett af de mest svårlösta och tillika mest intressanta problemen inom gamla tidens historia är frågan om etruskernas härstamning. Detta sällsamma folks släktingar har man sökt öfverallt för att slutligen stanna vid det negativa resultatet att dessa ingenstädes kunde påvisas (man jämföre den synnerligen orienterande artikeln af Skutsch, *Die etruskische Sprache* i Pauly-Wiss., Realencykl.). Efter denna bankruttförklaring från etruskologins sida synes den senaste forskningen på detta område hafva återvändt till antikens ståndpunkt i frågan, enligt hvilken som bekant etruskerna härstammade från Mindre Asien och speciellt Lydien (en orienterande öfverblick öfver etruskologins nuvarande ståndpunkt gifver Kannengiesser i *Klio* VIII, 252—262). I sitt värdefulla arbete *Introduction a l'histoire romaine* har B. Modestov särskildt, hvad det arkäologiska materialet vidkommer, påvisat den orientaliska prägeln hos den etruskiska kulturen. Men det afgörande utslaget kan endast språkens släktskap afgifva. Att bevisa denna släktskap har Kannengiesser försökt i tvenne nyare uppsatser: *Ist das Etruskische eine hettitische Sprache?* (Progr. Gelsenkirchen 1908) och *Aegäische, besonders kretische Namen bei den Etruskern* (*Klio* XI, 26—47). Han söker här påvisa förekomsten af samma suffix *nt* (*nd*) i etruskiska och förgrekiska ortsnamn, liksom äfven samma ortsnamnsstammar på båda hållen.